

Страсбург, 9 грудня 2005 р.

CEPEJ (2005), Версія 12

ЄВРОПЕЙСЬКА КОМІСІЯ З ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВОСУДДЯ (СЕРЕЈ)

КОНТРОЛЬНА ТАБЛИЦЯ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ

**(Контрольна таблиця показників
для аналізу тривалості судових справ
в системі правосуддя)**

прийнято Європейською комісією з ефективності правосуддя
(СЕРЕЈ) на 6-му пленарному засіданні
7-9 грудня 2005 р.

Ця контрольна таблиця не є переліком питань, а інструментом для внутрішнього використання зацікавленими сторонами, метою яких є надання допомоги системам правосуддя у сфері збору належної інформації та аналізу відповідних аспектів тривалості розгляду судових справ з метою скорочення надмірних затримок, забезпечення ефективності судочинства та забезпечення необхідної прозорості і передбачуваності для користувачів систем правосуддя.

Ця контрольна таблиця призначена для представників законодавчих та нормотворчих органів і всіх відповідальних за здійснення правосуддя, в тому числі для міністерств юстиції, суддів, судових приставів, відповідальних за діяльність судових апаратів та управління справами, та для дослідницьких інститутів, які аналізують функціонування системи правосуддя. Вона може використовуватися всіма організаціями та особами, зацікавленими в здатності системи правосуддя керувати тривалістю розгляду судових справ та створенні плавної, прозорої системи здійснення правосуддя, яка працює без затримок.

Передумови та мета контрольної таблиці

З метою зменшення строку та запобігання виникненню затримок під час розгляду судових справ системами правосуддя держави повинні збирати інформацію, яка дасть їм можливість зрозуміти, де і чому виникають затримки.

Європейська конвенція з прав людини, а також прецедентне право Європейського суду з прав людини вимагають від систем правосуддя забезпечення ефективної імплементації права на справедливий суд в рамках розумного періоду часу. Суд оцінює тривалість розгляду судових справ з точки зору обставин справи, з урахуванням, зокрема, складності справи, поведінки заявника та відповідних органів влади, а також важливості об'єкта судової справи для заявника. Таким чином, Суд вивчає тривалість розгляду судових справ, зокрема, з точки зору користувачів системи правосуддя. Захист громадянських прав та обов'язків має бути ефективним, а не ілюзорним. Тривалість розгляду судових справ має оцінюватися як одне ціле з моменту порушення справи в суді до моменту реалізації остаточного та обов'язкового судового рішення.

Спираючись на прецедентне право Суду та досвід національних систем правосуддя, Рамкова Програма Європейської комісії з ефективності правосуддя (СЕРЕJ) "Нова мета систем правосуддя: проведення розгляду кожної справи протягом належного та передбачуваного часу" підкреслює важливість передбачуваності часових рамок розгляду судових справ. Вона також вказує на важливий вплив періодів бездіяльності (часу очікування) на тривалість розгляду справ.

Дослідження, проведені в рамках діяльності Європейської комісії з ефективності правосуддя (СЕРЕJ),¹ показали, що багато систем правосуддя ще не зібрали або позбавилися інформації, яка є важливою для проведення оцінювання тривалості та затримок під час проведення розгляду судових справ відповідних типів. Зокрема, результати Експериментального Плану з оцінювання систем правосуддя ("Європейські системи правосуддя 2002: факти та цифри"²) продемонстрували, що дуже мало країн були здатними повною мірою та точно відповісти на запитання стосовно тривалості розгляду судових справ.

Європейська комісія з ефективності правосуддя також прийняла до уваги Висновки №6 Консультативної Ради Європейських Суддів (ССJE) "про справедливий суд в рамках розумного періоду часу та роль судді у розгляді справ з урахуванням альтернативних засобів врегулювання спорів"³ та висновки інших організацій юридичних професіоналів, представлених в якості спостерігачів до Європейської комісії з ефективності правосуддя.

---

1 Відповідна інформація Європейської комісії з ефективності правосуддя, а також усі документи Європейської комісії з ефективності правосуддя можна знайти на сайті: www.coe.int/CEREJ.

2 Прийнято Європейською комісією з ефективності правосуддя (СЕРЕJ) на 4 пленарному засіданні (грудень 2004 р.).

³ Зокрема, у параграфі 43 зазначено: "Оскільки на даний час не можна покладатися на загальноприйнятні критерії, Консультативна Рада Європейських Суддів (ССJE) рекомендує принаймні визначити показники шляхом широкого консенсусу між юридичними професіоналами, до того ж бажано, щоб центральну роль у відборі та зборі даних стосовно "якості" судочинства, в розробці процедури збору даних, в оцінюванні результатів, в наданні даних як відгуків окремим суб'єктам на конфіденційній основі, а також широкій громадськості відігравав незалежний орган або орган, відповідальний за самоврядування судової системи; така участь може узгодити необхідність проведення оцінювання якості з необхідністю створення показників та засобів оцінки, які б поважали незалежність судової влади".

Цю контрольну таблицю розроблено для надання допомоги країнам-членам ЄС під час збору системами правосуддя належної інформації та аналізу відповідних аспектів тривалості розгляду судових справ. Її мета полягає в скороченні надмірних затримок, забезпеченні ефективності судочинства та необхідної прозорості і передбачуваності для користувачів систем правосуддя. Контрольна таблиця надає змогу проведення аналізу розгляду судових справ на двох рівнях: з точки зору загального терміну розгляду судових справ з початкового етапу до винесення остаточного рішення (а за умов необхідності виконання рішення, до моменту виконання рішення, якщо воно є обов'язком держави); а також з точки зору тривалості окремих етапів судочинства (з особливою увагою до аналізу періодів бездіяльності). Таким чином, ця контрольна таблиця може допомогти при проведенні оцінювання функціонування національних систем правосуддя з урахуванням часових рамок тривалості розгляду відповідних типів судових справ (як в рамках наступних оціночних раундів Європейської комісії з ефективності правосуддя, так і під час інших оціночних заходів) та полегшити розробку моделі управління часом та скороченням затримок в сфері національних систем правосуддя. З цих причин вона має широко розповсюджуватися серед всіх зацікавлених сторін, зокрема, серед міністерств юстиції, голів судів, суддів та інших юридичних професіоналів.

КОНТРОЛЬНА ТАБЛИЦЯ ПОКАЗНИКІВ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ

ПОКАЗНИК ОДИН: **МОЖЛИВІСТЬ ОЦІНЮВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТРИВАЛОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОВИХ СПРАВ**

Правильне управління часом вимагає не лише здатності оцінювати тривалість кожного етапу розгляду судових справ, але й загальної тривалості розгляду судових справ від їхнього початку до остаточного рішення та, за потреби, до моменту виконання судового рішення.

• **Визначення судочинства з точки зору користувачів**

1. Чи існує унікальний ідентифікатор (наприклад, номер справи) або об'єднувальний елемент для кожної справи з моменту ініціювання розгляду⁴ до винесення остаточного та обов'язкового рішення?
  - Чи використовується назва/номер/об'єднувальний елемент справи, пов'язаної з позовом або звинуваченням, кожен раз, коли така справа передається до іншого суду або органу (наприклад, в апеляційній інстанції)?
  - Коли, з точки зору використання засобів судового захисту, суд вищої інстанції вирішує повернути справу на перегляд, чи розглядається справа в якості тієї самої справи?
  - с. Коли справи об'єднуються (або розділяються), чи використовуються оригінальні дані ініціювання розгляду для розрахунку тривалості розгляду справи?

• **Встановлення повної тривалості розгляду судових справ**

2. Чи можна визначити загальний період тривалості розгляду судових справ, які перебувають на стадії очікування?
  - Чи доступні дані про тривалість розгляду справ з моменту ініціювання розгляду в суді до винесення остаточного та обов'язкового рішення? У випадках існування формальних процедур, необхідних для виконання до моменту ініціювання розгляду, чи доступні дані стосовно тривалості розглядів цих справ?
  - Чи доступні дані, необхідні для визначення тривалості розгляду справ з моменту ініціювання розгляду до моменту виконання рішення (за необхідності)?
  - Чи доступні дані про тривалість розгляду справ для отримання попередніх засобів судового захисту від моменту подання заяви до дати виконання виданих наказів?

ПОКАЗНИК ДВА: **ВСТАНОВЛЕНІ СТАНДАРТИ ТРИВАЛОСТІ РОЗГЛЯДУ СУДОВИХ СПРАВ**

З метою оцінювання, планування та досягнення прозорості у сфері тривалості розгляду судових справ необхідно створити стандарти та цілі оптимальної

⁴ У сфері кримінальних справ такі дані повинні включати час, витрачений з моменту винесення звинувачення підозрюваному у скоєнні злочину, незалежно від того, виноситься таке звинувачення поліцією, прокуратурою або судом.

(мінімальної, максимальної) тривалості розгляду судових справ, які будуть доступними користувачам систем правосуддя. Рекомендується розробляти такі стандарти в режимі консультацій із зацікавленими сторонами (представниками юридичних професіоналів, громадськості, тощо).

- **Визначення оптимальних часових рамок для проведення розгляду справи**

3. Чи розроблено стандарти оптимальних часових рамок для відповідних типів судових справ?
  - a. Чи існують будь-які типи національних стандартів належної (достатньої, оптимальної) тривалості розгляду судових справ? Чи стосуються вони більшої частини типів справ (наприклад, сімейних справ, справ з питань трудового законодавства, справ про вбивство, невідкладних справ)?
  - b. Чи використовують суди спеціальні "цілі" (орієнтовні часові рамки) для визначення тривалості конкретних типів судових справ?
  - c. Чи планують та переглядають судді, інші судові посадовці, а також інші установи та органи (наприклад, Міністерство Юстиції, Рада з питань судової практики, Судові служби) регулярно належну тривалість розгляду різних типів справ?

- **Передбачуваність часових рамок**

4. Чи є тривалість розгляду справи передбачуваною для користувачів (сторін, юристів, інших осіб)?
  - a. Чи доступні дані про тривалість розгляду справ (див. вище, пункт 2) громадськості на національному рівні?
  - b. Чи надають окремі суди або гілки судової системи користувачам інформацію, пов'язану з передбачуваною тривалістю розглядів конкретних справ?
  - c. Чи намагаються судді і суди планувати тривалість розгляду окремих справ та оцінювати разом з користувачами тривалість окремих процесуальних дій (кроків)?

ПОКАЗНИК ТРИ: ДОСТАТНЬО РОЗРОБЛЕНА ТИПОЛОГІЯ СПРАВ

Реалістичне та належне планування стандартів та загальної тривалості розгляду справ потребує в достатній мірі розробленого розподілу справ за їх складністю та середньою тривалістю (типологія справ), яке не має бути ні занадто поверхневою, ні надмірно докладною.

- **Типологія справ за затратами часу**

5. Чи існує розподіл справ на категорії за їх складністю та тривалістю?
  - a. Чи включає така класифікація більшість типів справ?
  - b. Чи існує оцінка часу, необхідного на розгляд справи судом (час, затрачений суддями; судовими посадовцями; іншими робітниками) для кожної категорії?

- с. Чи існує оцінка очікуваного мінімального часу, необхідного для завершення конкретних процесуальних дій (наприклад, офіційне надання документів, за якими відбувається розгляд справи; підготовка справи до її усного розгляду)?

ПОКАЗНИК ЧОТИРИ: МОЖЛИВІСТЬ КОНТРОЛЮВАТИ ХІД РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

Правильне управління часом потребує приймати до уваги тривалість кожного окремого етапу судового процесу. З цією метою необхідно записувати та аналізувати щонайменше хронометраж найважливіших та типових етапів («етапів розгляду справ») (ці етапи перераховуються у подальшому тексті лише як приклади).

• Збір даних про хронометраж найважливіших етапів процесу

6. Чи проводиться контроль та збір даних про хронометраж найважливіших етапів найбільш типових справ з метою визначення, де та чому трапляються затримки?
- а. Чи проводиться збір даних стосовно хронометражу наступних найважливіших моментів судового процесу та тривалості часу між ними:
- i. Ініціювання розгляду справи⁵
  - ii. Надання судових повідомлень іншій стороні
  - iii. Отримання відповіді від іншої сторони
  - iv. Визначення судом процесуального порядку
  - v. Використання та хронометраж підготовчих конференцій або попередніх слухань
  - vi. Початок етапу судового розгляду (перше усне слухання по суті справи)
  - vii. Наявність та тривалість технічних експертиз
  - viii. Тривалість та кількість слухань по суті кожної справи
  - ix. Завершення етапу судового розгляду
  - x. Прийняття рішень в першій інстанції (попередні рішення, часткові рішення, остаточні рішення)
  - xi. Оголошення та надання рішення першої інстанції (вироку) сторонам
  - xii. Початок використання засобів судового захисту (апеляція, тощо) та їхній вплив на тривалість розгляду справ
  - xiii. Апеляційні слухання та рішення
  - xiv. Попередні рішення та розпорядження судів вищих інстанцій (наприклад, оголошення судового рішення або причин передачі)
  - xv. Хід і результати апеляційного розгляду та інших процесуальних дій (наприклад, скасування рішення або направлення справи для повторного судового розгляду)
  - xvi. Інші (нетипові) етапи та засоби захисту (наприклад, відновлення судової справи або перевірка конституційності)
  - xvii. Ефективність рішення, його виконання
- б. Чи є дані, зазначені вище в пункті а.), доступними для всіх учасників розгляду справи та громадськості в цілому?

⁵ У сфері кримінальних справ найважливіші моменти, які потребують фіксації таких даних, повинні включати час, витрачений з моменту винесення звинувачення підозрюваному у скоєнні злочину, незалежно від того, виноситься таке звинувачення поліцією, прокуратурою або судом.

- с. Чи використовується інформація, зазначена вище в пункті а.), для планування, визначення та попередження можливих надмірних затримок, пришвидшення ходу розгляду справи та покращення його ефективності?

ПОКАЗНИК П'ЯТЬ: ЗАСОБИ ОПЕРАТИВНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЗАТРИМОК ТА ПОМ'ЯКШЕННЯ ЇХ НАСЛІДКІВ

Наряду з контролем тривалості розгляду справ, судова система потребує створення механізму оперативного визначення надмірної тривалості (затримок) розгляду справ, який негайно попереджатиме про їх наявність відповідальних осіб та установи, маючи на меті виправлення ситуації та попередження порушень діяльності системи.

- **Чітко визначена відповідальність за попередження та замовчування затримок**
7. Чи можна чітко визначити відповідальність за встановлення та запобігання надмірних затримок?
- Чи існує особа або установа, яка відповідає за регулярний контроль ходу розгляду окремих справ та визначення затримок з метою їхнього зменшення, незалежно від етапу розгляду справ (перша інстанція, апеляція)?
  - Чи має відповідальна особа або установа обов'язок доповідати про затримки з боку суду, органу влади чи установи? Чи може відповідальна особа здійснити кроки, спрямовані на скорочення існуючих затримок або попередити майбутні та пришвидшити розгляд справ? Чи існують відповідні заходи, які можуть бути вжиті у відношенні до відповідальної особи, якщо вона не здійснила такі кроки або не досягла результату?
  - Чи існує установа, відповідальна за належну тривалість розгляду судових справ на національному рівні? Чи повинна така установа виконувати певні дії у разі виявлення затримок?
- **Надзвичайні процедури (антикризове управління)**
8. Чи існують процедури для оперативного визначення затримок та зменшення їхнього впливу на сторони справи?
- Чи є доступними на регулярній основі певні попередні або невідкладні заходи, направлені на тимчасове регулювання відносин між сторонами до закінчення судового процесу (наприклад, відкладення винесення резолюції за спором або рішення за звинуваченням)?
  - Чи можуть судові рішення визнаватися такими, що підлягають виконанню, та вступати в силу до апеляційного провадження?
  - Чи можна накладати санкції на учасників процесу, які навмисно чи ненавмисно затримали розгляд справи (попередження, заміна, штрафи, призначення затрат за затримку винесення рішення)? Чи використовуються такі заходи на регулярній основі?
  - **Процедурні засоби пришвидшення розгляду справ?**

9. Чи існують процедури для прискорення розгляду справ та попередження затримок?
- Чи є допустимими відстрочки на невизначений термін? Якщо "так", то як часто та періодично вони переглядаються? Чи переглядає суд періодично всі справи та чи приймає рішення про необхідність відновлення (або припинення) "заморожених" або припинених справ?
  - Чи існують будь-які процесуальні засоби, доступні сторонам або іншим учасникам справ (суддям, особам, що заважають вчиненню правосуддя) встановлювати належні часові рамки для вчинення певних дій в ході розгляду справ? Чи є такі засоби ефективними?
  - Якщо апеляція використовується в якості тактики затримки провадження, чи існують локальні процедури для попередження такої поведінки сторін?

ПОКАЗНИК ШІСТЬ: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТА ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ЧАСОМ В СИСТЕМІ ПРАВОСУДДЯ

Сучасні системи правосуддя можуть краще використовувати управління часом в секторі судочинства шляхом використання новітніх технологій, як з метою контролю часових рамок, так і для статистичної обробки даних та стратегічного планування.

- **Контроль тривалості та затримок шляхом використання інформаційних технологій**
10. Чи ефективно використовуються інформаційні технології для здійснення контролю за тривалістю розгляду справ?
- Чи включено до інформаційної системи важливі дані про всі/більшість справ (зокрема, дані, зазначені в пункті 6.а)?
  - Чи є така інформація доступною, як локально (на рівні окремих суддів та судів), так і централізовано (на рівні установ, відповідальних за управління системою правосуддя та збір статистики)?
  - Чи мають сторони (а також, за необхідністю, громадськість в цілому) доступ до інформації про рівень та хронометраж окремих справ (наприклад, дані слухань, місцезнаходження справи) через мережу Інтернет або інші подібні інформаційні системи?
  - **Інформаційні технології як інструменти статистичної обробки та планування в сфері часових меж розгляду справ**
11. Чи надають інформаційні технології можливість швидко формувати статистичні звіти та проводити планування на стратегічному рівні?
- Чи є актуальна статистична інформація доступною для всіх судів у будь-який момент часу?
  - Чи публікуються статистичні звіти на періодичній основі та з достатньою частотою?

- Чи використовується статистична інформація про тривалість розгляду справ та затримки, зібрана шляхом використання інформаційної системи, для стратегічного планування на регулярній основі?